

טוב, אז אחרי כמה שבועות של בטלה מצערת, אתמול סיימתי בשעה טובה את ספרו של הפרופ הנכבד Oz Almog, "כל שקרי האקדמיה". מדובר בעבודה יסודית במיוחד, שלקח לעוז ולשותפתו רעייתו תמר (איזה קטע מעניין זה לכתוב ספר עם אשתך, אה? איך קראו לאשתו של ניוטון?) לא פחות משלוש שנים של עבודת שטח, קריאה וכתובה, והתוצאה מרשימה לגמרי. הביבלוגרפיה למשל מבהילה בהיקפה. אין כמעט שאלה רצינית אחת בתחום המדובר שהספר אינו מעלה לדיון ועונה עם אסמכתאות. מדובר בכתיבה חופשית ונועזת מאד ברוחה עם מסקנות שוברות מוסכמות לחלוטין, דברי כפירה וגידוף בהיכלי האקדמיה הקדושים והטהורים. מי שרגיל לבלופים השקופים של אנשי מדעי הרוח והחברה שמסרבים באגרסיביות לשאול שאלות לא נעימות, ופוטרים מסקנות לא נעימות של אחרים בעזרת קללות ("נאצי פשיסט", "הומופוב", בלה בלה בלה) הספר הזה הוא כאוויר זך לנשימה. מספיק לקרוא פרק אחד בספר הזה כדי להחזיר את יובל נוח הררי ואת הרדיקלים של 'הארץ' לגודלם האנושי הטבעי.

במה עוסק הספר?

במשבר במודל האקדמיה כפי שהיא מוכרת לנו מאז מהפכת הנאורות לפחות (למעשה שורשי המודל האקדמי המוכר הם מימי הביניים). המשבר מתבטא בכמה וכמה צורות שהספר מונה באריכות, והנה כמה על קצה המזלג:

מודל כלכלי בלתי אפשרי:

בניגוד למצב לפני שני דורות בלבד, המון סטודנטים לומדים היום באקדמיה. מדובר בהוצאה ציבורית עצומה, לצד שוק ענק של הלוואות סטודנטים (בארה"ב זהו שוק ההלוואות השני בהיקפו אחרי שוק המשכנתאות), ואלו חובות שלא יכולים להמשיך לעוד הרבה זמן. בוגר חוג למנהל עסקים בהרווארד יצליח להחזיר את חובותיו כמעט מיד עם כניסתו לשוק העבודה, אך מה עם בוגר סוציולוגיה בהרווארד? הניהול באקדמיה נעשה לרוב על ידי אנשים בעלי רקע מחקר, אך לא ניהולי או כלכלי, והבזבז הוא אדיר. אני לא מתכווין להגן על בזבז או אפילו שחיתות בעולם הישיבות, אבל סכומי הכסף פה הם בסדר גודל אחר לגמרי. זו צביעות משועת מצד העיתונאים הישראלים לתקוף את הישיבות ולהתעלם מהאקדמיה. לרבנים לפחות אין פנסיה תקציבית והם אינם מקפחים במכוון את פרנסת הרבנים הצעירים. סכומי כספי אדירים נשפכים על הוצאה לאור ורכישה של מאמרים וז'ורנלים שחלק לא מבוטל מהם איש אינו קורא, והם בעלי ערך מדעי זניח, (עוד על כך בהמשך) וכדי להוסיף חטא על פשע המחקרים המדוברים בכלל נערכו בכספי ציבור. העם מטומטם והעם ישלם. היזם הגדול פיטר ת"ל מצוטט כאומר שהמודל הכלכלי האקדמי הוא בועה, ובעוה בסוף מתפוצצות. השאלה היא רק מתי, ומי יהיו הנפגעים.

משבר המחקר והערכתו- מי עושה מחקר טוב ואיך אני אדע לזהות אותו? :

הספר דן באריכות די מתישה בכל המודלים הרווחים להערכת מאמרים, חוקרים, ואניברסיטאות ומונה את מעלותיהם וחסרונותיהם: חתני נובל שיש להם אימפקט פקטור אקדמי לא גבוה במיוחד כי בכל הקריירה שלהם היו להם בעיקר מחקר אחד או שניים באמת פורצי דרך; מאמרים פורצי דרך שנדחים על ידי ז'ורנלים מובילים (המזכים בנקודות רבות בדירוגים האקדמיים) שלא רוצים לפרסם "שטויות חסרי בסיס" (מה שכמובן מבליט שיש בעסקי המאמרים רכיב גדול מאד של מזל. מעניין מאיזה מקובל כדאי לבקש ברכה פה). קומבינות בין חוקרים של "שפוט לי מאמר עכשיו ואשפוט לך אחרי זה"; דירוגים שנועדו גם לקדם אינטרסים כלכליים או אחרים של חברות הדירוג (המספקות אחר כך ייעוץ כיצד להתקדם הדירוג. הספר מזכיר את דירוג האוניברסיטאות של הלונדון טיימס בעניין זה); מדדים מסובכים או מוזרים כל כך שקשה להבין מה הם בכלל אומרים על אותו חוקר (כמה נקודות אקדמיות שווה טור קבוע במגזין 'לאשה', וכמה שווה מאמר שתוקף אותך בעיתון הארץ?) ועוד ועוד. זה החלק המפורט והמתיש בספר, ובשורה תחתונה אפשר אולי לדעת ברמה מסוימת של וודאות איזה חוקר הוא גאון אמיתי ומי מעולם לא עשה שום דבר ראוי לציון (אולי פשוט משום שהוא עדיין צעיר מדי) אבל כל מה באמצע הולך לאיבוד מרוב מדדים. החלק הזה של הספר גרם לי לראשונה בחיי באמת ובתמים לרחם על אקדמאים, אותם באופן מסורתי החשבתי לטיפוסים די יהירים (למרות שחלקם חברים אהובים שלי ושל משפחתי. כנראה הבוז שלי שמור בעיקר לרדיקלים). על אותו אדם חכם ותם שאינו רדיקל ואינו טראבל מייקר, ובסך הכל רוצה לפרסם מאמר בירחון חשוב כמו נייצ'ר או סיינס, כדי ליכול לשרוד באקדמיה ולפרנס אישה וילדים כדרך כל הארץ. איזו מסכת ייסורים יכולה לעבור על החוקר הצעיר וחסר הישע עד שהרוקסאטרים של נייצ'ר דוחים אותו באופן חצי אקראי לז'ורנל הבא וחוזר חלילה. כתבתי על זה פזמון חמוד, אותו צירפתי בתגובות. עוד לא הלחנתי.

משבר מדעי הרוח והחברה:

ציפתי שהחלק הזה יהיה ארוך יותר כי השטויות שלהם זה חומר נורא מבדר וצבעוני שמסוגל לתפוס כותרות רבות בעיתונים, אבל בכל מקרה הפרק היה מספק לגמרי. הוזכרו כמעט כל השמות הנכונים (פיטרסון, פינקר, אדוארד סעידי, מהתלת סוקול, פרשיית מדעי המרמור, פסיכולוגיה אבולוציונית, וכו'), והבאה סטיסטיקה מדויקת על הצניחה בהרשמה בארץ ובעולם (מדהים שאני זוכר היטב ראיון לפני אולי שנה בעלון 'עולם קטן' עם ראש מדעי הרוח בעברית, אחד דורון הרמן, שהכחיש לגמרי שיש בעיות במדעי הרוח. לא בעיות הרשמה ולא בעיות בתוכן. "כולך יפה רעייתי ומום אין בך". העיקר שהוא מלמד חשיבה ביקורתית בניגוד לרבנים הטיפשים). היו גם כמה דוגמאות באמת מצחיקות של טמטום אופייני של

פוסטמודרניזם ואנשי ז'רגון למיניהם.

אפשר להרחיב עוד ועוד ותקצר היריעה.

ופה נשאלת השאלה: "מה הפתרונות?" האם המצב הזה ימשיך עד שיקרוס תחת משקלו שלו? האם בכירי האקדמיה שהמחבר מדמה שוב ושוב לכמרים בימי הביניים ימשיכו להטיף בלהט גם כשהכניסיות כבר מתרוקנות ומוקדי העניין עוברים למקומות אחרים? האם אין אף מבוגר אחראי בממשלה שאינו ירא מן הכמרים ומעיתונאי החצר שלהם, ומוכן לקום נגדם לטובת הציבור, מאמינים ושאנים מאמינים כאחד? חשוב להדגיש - המחבר טוען במפורש שמודל האקדמיה המוכר לנו חי על זמן שאול. הסיבות שטרם הוכרזו רגע המוות הם א. משום שהחלופות המלאות עדיין לא 100% בשלות לגמרי ב. גם אם חלק מהחלופות כבר מוכנות לגמרי, איש באקדמיה או בממשלה אינו מוכן לחתום על תעודת הפטירה של מוסד כה יקר מבחינת היסטוריה. "שהבא אחריי ישבור את הראש על זה". תמיד נצטרך ידע והכשרה מקצועית, אך אנו נקבל אותם בפורמטים אחרים, חדשים ויעילים בהרבה.

מספר פתרונות מציע הספר לסוגיות שונות, והם פשוט מבריקים בפשטותם. אתמקד בשניים:

פתרון לבעיית הדירוגים של מאמרים וחוקרים, וההוצאות הכבירות על ז'ורנלים - פשוט להפסיק לשלוח מאמרים להוצאות הגדולות ולז'ורנלים השפויים שלהם ולפרסם הכל בבמות פתוחות וחנימיות. בדומה לאתרים כמו 'ויקיפדיה' ו-'Quora' חכמת ההמונים תעשה את שלה ודי מהר יצופו למעלה המאמרים החשובים באמת שיזכו להמון "לייקים" ובעיקר להמון שיח של מלומדים בתגובות. אין שום סיבה שמאמר יישפט על ידי שלושה שופטים בעלי אינטרסים שונים ומשונים כשהוא יכול להישפט על ידי שלשת אלפים ולזכות את המחבר בהערות מועילות ותיקונים, ולחסוך את כל המתח העצום של "She loves me, she loves me not" סביב הפרסום. זה פתרון פשוט כל כך קל ויעיל שפשוט מדהים שטרם עשו את זה בקנה מידה גדול (המחבר מונה מקומות שבהם זה כן נעשה).

פתרון כל הפתרונות - למידה מקוונת

הטכנולוגיה כבר פה, גם אם לא עד הסוף. אין שום טעם להעסיק אלפי אקדמאים שילמדו קורסי מבוא לסטטיסטיקה, חדו"א, תולדות האמנות וכו' כשאפשר לבנות פעם אחת קורס מקוון מושקע עם כל המולטימדיה וכל הטריקים, ושולם על ישראל. לא נעים בכלל לפטר עובדים רבים, אבל נעים עוד פחות לפשוט רגל. הטכנולוגיה הזאת שהיא כבר בעיצומה מעלה אופציות מלהיבות ממש בעיניי: למה למשל לעשות תואר בספרות אנגלית בבן גוריון? צריך ללמוד אנגלית, ואז לקנות חבילה של קורסים: קורס בשייקספיר ממומחה גדול באוקספורד, קורס במשוררים הרומנטיקנים ממומחה מספר אחד באוניברסיטת שיקגו, קורס בספרות אמריקנית בת זמננו ממומחה בפרינסטון, וכו' וכו', ובסוף להירשם איפשהו למבחן ולקבל תעודה. ככה פשוט. זה עוד לא אפשרי בימינו בפועל, אבל טכנית זה אפשרי, וזה הרבה יותר טוב לכולם, חוץ ממי שיאבד את משרתו הציבורית. כבר כיום מאות קולג'ים נסגרו בשנים האחרונות בארה"ב, וכמובן שכר הלימוד צפוי לצנוח עם הזמן בהתאם, למרבה המזל של רבים מאד. ולמה לעשות בכלל תואר במחשבים? שלוש שנים לבוא לכיתה ולהשתעמם? המומחים הגדולים עובדים בגוגל, בוא נשמע קורסים מהם, הם יתנו למצטיינים לא רק ציון, אלא גם משרה. כבר כיום חברות טכנולוגיה כ-IBM ומיקרוסופט מחזיקות צוותים בגודל של מכללות שלמות שמעבירות הכשרות לתפקידים ספציפיים. ואתה יכול גם לקבל הכשרה נוספת בהמשך ולעבור תפקיד בתוך החברה. לא צריך לבזבז זמן וכסף על תואר שבכלל לא הכשיר אותך נכון לשוק העבודה.

הספר מלא וגדוש וכתוב בשפת בהירה לגמרי (אולי קצת "מדעי" ומפורט מדי), וכאן הגשתי רק טעימה קטנה. החשיבות של הספר הוא בהצבת הבעיה במלואה ובבהירות והצגת כמה פתרונות יסוד מתהווים. המחבר מציין שבינתיים, כצפוי, זכה בעיקר להתעלמות גמורה מצד ראשי האקדמיה, שהרי "חדש אסור מן התורה" ו-"זאת התורה לא תהא מוחלפת" ו-"אין ישועה מחוץ לכנסייה" חלילה וחס.

ופה אני רוצה לשתף מספר הרהורים כבוגר ישיבה:

מתחילת הספר עמדה במוחי השאלה "מה עולם הישיבות צריך ללמוד מהספר הזה?" לאורך רוב הספר לא מצאתי הקבלות מתאימות, לטוב ולרע אלו עולמות אחרים. עד שהגעתי לקראת סוף הספר לחלק על "מות האקדמיה" ולמידה מקוונת. ופה עלו מספר שאלות מרתקות על המצב החדש הנוצר: אם מסתמן שהאקדמיה תמות ולאיש לא יהיה אכפת אלו תארים ותפקידים יש לך, אלא רק איזה ידע יש לך, זה פתח עצום לרבנים המוכשרים הידענים באמת (ואכן, אודה ולא אבוש שהם מעטים מדי לטעמי) לפרוץ. למה שהרב אורי שרקי למשל יעביר שיעורים לאולי 500 איש בשבוע במוסדות שכמעט ואינם מחזיקים עצמם כלכלית, בשעה שחבורת אנשים באופן אוקייטיבי משכילים הרבה פחות ממנו מלמדות יהדות ו-"מדעי היהדות" בקהילות היהודיות ובאוניברסיטאות בארצות צרפתית? יאללה, בוא נבנה קורס מקוון טוב, ונגדיל את הקהל למאות אלפים כל חודש. לא?

יש פה מספר לא קטן של שאלות מלהיבות וחדשניות: מי הקהל, יהודים או גם גוים? איזה יהודים, דתיים או לא דתיים? איזה גוים, רוחניקים או נוצרים/מוסלמים/הינדים דתיים? האם ואיך לפנות לקהל אוונגליסטי? מה היעדים הרוחניים שלך כרב בפרוייקט כזה? איזה חומר רלוונטי ללמד? איזה קשר רוחני תרצה עם הקהל? כמה קהל באמת יש לרוחניות ברמה גבוהה בימינו (לשיעורים של פיטרסון על התנ"ך יש קהל עצום ונלהב. האם זה הקהל שלנו?)? כלפי שמיא, כמה מרצים תורניים באמת ראויים לקהל עצום

בעולם? האפשרויות הן עצומות ומדובר בשדה כמעט לגמרי לא חרושה. מי שיצליח לייצור מותג יהודי בתחום הלימוד יהיה מהפכן לכל הפחות בסדר גודל של הרב שטיינזלץ שליט"א, ולכל היותר אדם בקנה מידה כמעט משיחי. הרי רב נחמן כתב ב'מגילת סתרים'- סדר ביאת גואל צדק' שהמשיח יעביר בכל יום דרשה לאומות העולם. אשמח לשמוע כל תגובה מחכימה בנושא זה, ובוודאי של רבנים, בינתיים יש לי

יותר שאלות מתשובות. שבת שלום ומועדים לשמחה 🥂
(פזמון חמוד בתגובות)